

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

BAKALÁ SKÁ PRÁCE

2014

Zmydloch Milo-

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Povědomí učitelů konkrétní školy o šikaně a možnostech její prevence

Awareness of teachers of a particular school on bullying and possibilities for its
prevention

MILOTMZMYDLOCH

Katedra pedagogiky

Vedoucí bakalářské práce : PhDr. Michal Zvířotský,PhD.

**Studijní program : Učitelství praktického vyučování a odborného
výchovy**

2014

Prohlá-uji,

že bakalářskou práci na téma šPov domí u itel konkrétní -koly o -íkan a možnosti její prevence ÷ na VTMØ v Praze jsem vypracoval samostatn .

Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v p ilofném seznamu literatury.

V Praze dne

Podpis

Rád bych tímto poděkoval panu PhDr. Michalu Zvírovskému, Ph.D. za odborné konzultace a rady v průběhu zpracování této bakalářské práce.

Dekuji rovněž paní Mgr. Miroslavě Stáové ze SPTM a OA Bruntál za odbornou konzultaci.

Anotace

Bakalářská práce šPov domí u itel konkrétní školy o šikan a možnostech její prevence je v teoretické části zaměřena na problematiku násilí, agresivity a šikany ve školním prostředí. V praktické části jsou zpracovány odpovědi pedagogů školy na dotazník týkající se znalostí v oblasti šikany a konkrétních případů šikany ve škole za posledních pět let.

Klíčová slova

Agresivita, násilí, šikana, oběť, agresor, kyberšikana, stres, pedagog, student.

Annotation

The final thesis šAwareness of teachers of a particular school about bullying and its prevention opportunities is in the theoretical work focused on issues of violence, aggression and bullying in the school environment.

The practical part presents responses to the questionnaire addressed to teachers. The questionnaire deals with the teacher's knowledge of specific cases of bullying and harassment at school during the last five years.

Keywords:

aggression, violence, bullying, victim, aggressor, cyber ó bullying, stress, teacher, student

Obsah

1	TEORETICKÁ ÁST	7
1.1	Úvod.....	7
2	AGRESIVITA A NÁSILÍ	9
2.1	DEFINICE AGRESIVITY.....	9
2.2	DEFINICE NÁSILÍ.....	9
2.3	FORMY NÁSILÍ.....	9
2.4	MECHANIZMY VZNIKU AGRESIVITY A NÁSILÍ.....	10
3	TKANA	12
3.1	DEFINICE TKANY.....	12
3.2	ÚASTNÍCI TKANY: AGRESOR, OBĚVITEL, NEZÚASTNÝ POZOROVATEL.....	12
3.3	FORMY TKANY.....	14
3.4	VÝVOJOVÉ STUPNÍ TKANY.....	15
3.5	PROJEVY TKANY.....	16
3.6	VAROVNÉ SIGNÁLY TKANY.....	17
3.7	NÁSLEDKY TKANY.....	18
3.8	PREVENCE TKANY.....	20
3.9	MOŽNOSTI A ZPŮSOBY ŘEŠENÍ TKANY VE ŠKOLE, METODIKA, PRÁVNÍ NORMY.....	22
4	KYBERTKANA Ó FENOMÉN DOBY	26
4.1	DEFINICE KYBERTKANY.....	26
4.2	PROSTŘEDKY A FORMY KYBERTKANY.....	27
4.3	ŘEŠENÍ KYBERTKANY.....	28
5	PRAKTICKÁ ÁST	29
5.1	CHARAKTERISTIKA ŠKOLY SPŮLEČNOSTI OA BRUNTÁL, KAVALCOVA 1.....	30
6	DOTAZNÍK	32
7	ZPRACOVÁNÍ DOTAZNÍK	33
7.1	KAZUISTIKY TKANY.....	36
8	CELKOVÉ VYHODNOCENÍ DOTAZNÍK	41
	ZÁVĚR	44
	LITERATURA	46

1 Teoretická část

1.1 Úvod

Při současném hektickém stylu života, který se vyznačuje tvrdým konkurenčním bojem ve všech oblastech života, se jistě každý z nás setkal nebo byl skrytým i o itým sv dkem n kterého druhu –ikanování. Lov k prochází n kolika vzd lávacími stupni ve –kolách, flije v kolektivech mimo–kolní výchovy, vyr stá v r zn uspo ádaných rodinách a v dosp losti pracuje v rozli ných kolektivech. Každý lov k je samostatn myslící individualita, má jiné komunika ní nadání a rozdílnou schopnost za le ování do kolektivu. V d sledku e–ení r zných situací nebo konflikt , které se bezvýhradn objevují v každém –kolním kolektivu, dochází k naru–ení vzájemných vztah mezi fláky. Jejich e–ení m fle p er st ve vznik patologického chování, které v nejhor–ím p ípad m fle vyústit afl v psychické i fyzické týrání mezi fláky i studenty o –ikanu.

Máme možná ásto pocit, fle okolí v i –ikan ml í a nechce ji e–it nebo ze strachu z negativní reakce okolí se nechce k situaci vyjad ovat. P estofle je psychické týrání ve –kolních kolektivech velmi starým a známým jevem, teprve v po átku devadesátých let byla –ikana ve ejn ozna ena jako velmi negativní jev, který tvrd psychicky nebo fyzicky deptá napadeného jedince nebo kolektiv d tí. Psychické týrání m fle mít nedozírné následky, v nejednom p ípad skon í i lé ením na specializovaných psychiatrických pracovi–tích nebo spácháním sebevraždy.

Zmapování a definování po tu výskyt –ikany zejména na st edních –kolách je velmi obtíflné. Týkana probíhá ásto skrytým, rafinovaným zp sobem a okolí se o ní ásto ani nedoví. Pedagogové se o –ikan dovídají mnohdy afl v p ípad , kdy se provalí –ikana jífl v pokro ílém stádiu. To m fle být zp sobeno i tím, fle n kte í pedagogové nemají odborné vzd lání v oblasti rizikového chování nebo jim jen chybí cit pro rozpoznání varovných signál –ikany.

Svou práci rozd lím na ást teoretickou a ást praktickou. V teoretické ásti p edstavím komplexní pohled na agresivitu, –ikanu, kyber–ikanu a její e–ení. V praktické ásti se budu v novat problematice a etnosti možných výskyt –ikany na SPTMa OA Bruntál, –kole, kde pedagogicky p sobím. Pokusím se dotazníkovým –et ením u pedagogických pracovník zjistit jejich v domosti o pojmu –ikana a jejich reakce na skute nost, kdy se

s říkanou konkrétními svými pedagogickými pracemi setkají. Dle výsledků dotazníku bychom v závěru své práce zhodnotili povědomí svých kolegů o říkan, zda jsou jejich v domácnostech dostatečné a zda jsou schopni adekvátně v situaci pro zjištění říkaný ve škole reagovat, nebo by bylo zapotřebí vzdělávání v oblasti prevence říkanování.

2 Agresivita a násilí

Pokud člověk uslyší slovo agresivita, představí si pocit strachu, nervozity, vzteku, hádky, násilí nebo rvačky. Ale je možné, že u něho se objeví pocit vzrušení, bojovnosti a touhy po vítězství. Agresivita je každému člověku dána. Záleží, jak ji dovede svou sebekázní využít.

2.1 Definice agresivity

Konkrétní vystižení pojmu agresivita je velmi složité, každý člověk má jiné pocitové vnímání.

Agresivní chování je velmi pestré, od slovního šnevného napovádění, přes nadávky a výhrůvky, agresí proti podstatě, až po fyzické násilí vůči osobám.¹

2.2 Definice násilí

Násilí je patologický způsob interakce konkrétního jedince proti jedinci či okolí. Vkládáme sem všechny aktivity, pomocí nichž se jedinec či skupina (subjekt, aktér) vytváří a reguluje vztahy sociálnímu okolí způsobem, který je vnímán jako agresivní či manipulativní.²

Násilí a agrese jsou pojmy velmi podobné a nelze je oddělovat. Každý člověk má jistou míru agresivity vrozenou, ale tak, jako předpoklady k jiným schopnostem a vlastnostem, je tato míra velmi individuální. Závisí na historických okolnostech životy, sociálních a kulturních tradicích, jak s touto agresí naloží a dovede ji využít.

2.3 Formy násilí

Jen v málo případech výskytu násilí se jedná pouze o jednu formu násilí, v jinou se vyskytují jejich různé kombinace, které závisí na prostředí, mezi jakými lidmi k násilí dochází. Forma násilí se odvíjí i od konfliktní situace, která agresora k násilí vyprovokovala.

¹ Čermák, I. Lidská agrese a její souvislosti. Fišár nad Sázavou: Fakta, 1999, str. 9, 13

² Spurný, J. Psychologie násilí. Praha: Eurounion. 1996, str. 7

Psychické násilí

Hrubé nadávání, urážení, ponížení, pomlouvání, zastražování, ničení v cí a majetku, schovávání v cí ob ti, vyhrožování likvidací osob nebo zví ectva. Psychický teror m fle p er st v nezvladatelnost situace, dojít ke kolapsu organismu a nutnou hospitalizaci v lé ebném za ízení.

Fyzické násilí

Odpírání jídla i spánku, bití, ezání, krcení, píchání, facky, kopání, útok nožem nebo jinou zbraní, zavírání do izolovaných místností, házení nejr zn jích p edm t afl po p ímé ohrožení flivota.

Sociální násilí

Brán ní od náv-t v len rodiny i p átel, izolování ob ti od ostatních lidí, doprovázení ob ti p i každém opu-t ní domova i místnosti, zablokování telefonu, kontrola telefonát a korespondence, své chování omlouvá násilník flárlivostí.

Emocionální násilí

Vyvolávání pocit viny, mén cennosti, v domé hraní r zných psychoher s ob tí, vyufívání d tí jako prost edek k nátlaku, o ob ti rozhla-uje, fle je blázen, hysterka, vyhrožování ob ti sebevraždou.

Ekonomické násilí

Ob ti je zamezen volný p ístup k finan ní m prost edk m, zákaz docházení do zam stnání, ob je nucena dopro-ovat se i o malé finan ní ástky, d sledná kontrola vydaných pen z a evidence ú t .

Sexuální násilí

Vynucování pohlavního styku násilím nebo vyhrožováním, nucení k sexuálním praktikám proti v li ob ti, ponižující sexuální p íkazy, nucení ke sledování pornografie, nucení k sexuálním styk m s jinou osobou nebo skupinami osob.

2.4 Mechanizmy vzniku agresivity a násilí

U dospívající mládeže se agresivita a násilí vyskytuje velmi ásto. Mládefl netu-í, jak reagovat na ur íté vzniklé krizové situace. V rodinách ásto dochází k mnoha

výchovným chybám, –koly p edávají p edev-ím v domosti a na výchovu není as. Z eho erpají své násilné reakce? Z médií, z po íta ových virtuálních her, kde se jedná o fik ní sv t, film , z chování vrstevník , –patného p íkladu rodiny i spole nosti. Tam v–ude je vid t agresivita ve velké mí e netrestaná a považovaná za šnormálníõ chování.

P í inou m fle být i napodobování silného jedince a touha za lenit se do ur íté skupiny. asto si mládefl neuv domí závaflnost svého agresivního chování a neuv domí si možné následky. Agresivitu bere jako hru a ur ítou normu.

Z dít te se stává vysoce agresivní lov k postupn , a to tak, fle si pamatuje ty zp soby svého vlastního jednání, které vedou k úsp chu. Ze scéná , které pouflívá, si dít postupn odvozuje zásady, podle kterých se ídí v nové situaci. Celý proces vytvá ení scéná , zásad, postoj a hodnot je v rozhodující mí e ovliv ován tím, jak jednají lidé, v nichfl má dít sv j vzor, s nímfl se identifikuje, ztotofl uje.³

³ í an, P. Agresivita a –íkana mezi d tmi. Praha: Portál, 1995, str. 24

3 ůikana

3.1 Definice ýikany

Pro definování pojmu ůikana existuje n kolik variant, pro ůikanování ve ůkolách mám za nejvýstiřn j-í nířle uvedenou.

Ůikanování je jakékoliv chování, jehořl zám rem je ublířit jedinci, ohrozit nebo zastrařovat jiného řlaka, p řpadn skupinu řlak . Je to cílené a obvykle opakované ůřtí n násilí jedincem nebo skupinou v i jedinci i skupin řlak , kte ř se neumí nebo z nejr zn j-řch d vod nemohou bránit⁴

Co není ýikana

Obvykle jako ůikanu neozna ůjeme ob asnou rva ku, hádku. Za ůikanu nepovařujeme ani vyprovokované násilí, kdy reakce m řle jen vypadat jako ůikana, ale jde jen o jednorázovou odvetu.

3.2 Ů astníci ýikany: agresor, ob , ůitel, nezů astn řný pozorovatel

Agresor

P i diagnostikování agresora řsto e-řme problém, z jakého prost edí takové dít pochází. Roli mají temperamentní dispozice ř vzn tlivost, impulzivita, které dít řpatn ovládá. K nim p ispívá i ůřtí řp sob výchovy. Nejvíce dít řpatn po-kodí nedostatek zářmu, citový chlad, ponifřování, lhostejnost, násilí a kruté tresty i za banální proř e-ky.

Dít , které za ne s ůikanou, v ní řsto pokračuje, a to i v jiném prost edí. Je ř li p elofeno na jinou ůkolu, projeví se tam po řse stejným řp sobem.⁵

Stále řst ji se objevuje agresor, zdánliv slu-řný, sociáln zdatný, který je n kdy řpomocnou rukou ů iteleř. Pouřívá ke krutým ůtok m pomocníky a posluhova e z ad mén atraktivních spoluřlak . Dal-řm typem agresora je řřrandistař, který je rád řt edem pozornosti p es své vtřpky a ůkodolibosti, ten pot ebuje diváky pro své kruté řletřky.

⁴<http://www.nicm.cz> 25. 6. 2013

⁵ ř an, P. Agresivita a ůikana mezi d tmi. Praha: Portál, 1995, str. 31

Tento druh agresora bývá velmi často neodhalen, v nichž berou jeho chování jako pouhé flertování.

Ob

Obtíživky se mohou stát téměř každé dítě, ve školních kolektivech se jí stávají nejčastěji děti:

- Obtíživka má jakou jedinstvost, má velmi dobrý prospěch, talent na určitou činnost. Nebo naopak dítě patří mezi slabé žáky a je neobčasný a netalentovaný.
- Děti, které přecházejí do nového, jiného relativně uzavřeného školního kolektivu.
- Dítě má výrazný kladný vztah k učitelu.
- Dítě je málomluvné, tiché, nepřehledné, sociálně neobčasně.
- Dítě je handicapované nebo trpí poruchou učení.
- Dítě je rasově odlišné.
- Dítě, které se v domě vyhýbá tvrdším sportům (vybíjená, fotbal, florbal, hokej).

Učitel

Jedním z důvodů, proč mají někteří učitelé sklon obtíživku přes její závažnost ignorovat a tím jí dávat volnost, je jejich neschopnost jednotlivé případy vyřešit a kázeňsky zvládnout. Velmi často jim k tomu chybí jak odborná příprava, tak podmínky.⁶

Učitelé, zejména na SŠ, jsou povinni jít se při vzdělávání školním vzdělávacím programem a mnozí tvrdí, že na vychovávání a šikování učitelů jim nezbyvá čas. Dáváním kromě přehledu varovných signálů obtíživky je u nich, kterých pedagog neschopnost správně zasáhnout a problém bezodkladně řešit. Některým pedagogům může chybět určitá odbornost a vzdělání, jindy berou pošetilost jako neobčasně vtipkování studentů. V neposlední řadě hraje roli i vrozený cit pedagoga pro řešení okamžité situace, která se ve škole objevila.

⁶ Šikán, P. Agresivita a šikování mezi dětmi. Praha: Portál, 1995, str. 41

Nezávislý pozorovatel

Naprosté v t-ín d tí je agrese proti mysli, ale jinak tomu může být v případě, kdy je jim obě nesympatická, v tom případě ji mohou za určitých podmínek schvalovat.⁷

Děti mají ve v t-ín případě strach otevřeně o-íkan spolufáka hovořit a oznámit ji uitel m, rodi m nebo nejbližším kamarád m, tím se zna n prodlužuje možnost jejího e-ení a minimalizování následk . Pestofe jde často o fáky s pozitivním morálním profilem, tlak skupiny zp sobí, fe se před-íkanou cítí bezbranní a bezradní. Necht jí spadnout do -katulky šfialobní ekō, ale podv dom ví, co je správné. Strach, fe by si jich mohl agresor v-ímnout a za ít je také -íkanovat, je mnohdy v t-í. ast ji proto se také s -íkanou sv í doma rodi m nebo kamarádovi mimo t ídní kolektiv a ne u iteli ve -kole.

3.3 Formy ýikany

Z nejnov j-ích poznatk v literatu e vyplývá p t forem -íkaný:

- Tíkana podle typu agrese ó prost edku týrání (fyzická, psychická a smí-ená -íkana, kyber-íkana ó jako specifická forma psychické -íkaný).
- Tíkana podle v ku a typu -koly (-íkana mezi před-koláky, fáky prvního a druhého stupn , u ní, gymnazisty, -íkana mezi vysoko-koláky).
- Tíkana z genderového hlediska (chlapecká a dív í -íkana, homofobní -íkana, -íkana chlapc v í d v at m, -íkana d v at v í chlapc m).
- Tíkana odehrávající se ve -kolách s r zným zp sobem e-ení (na jedné stran -kola s demokratickým vedením a na druhé stran -kola, p ípadn výchovný ústav, kde je tvrdý hierarchicko ó autoritativní systém).
- Tíkana podle speciálních vzd lávacích potřeb aktér (-íkana nesly-ících, nevidomých, t lesn postifených a mentáln retardovaných flák).⁸

⁷ í an, P. Agresivita a -íkana mezi d tmi. Praha: Portál, 1995, str. 39

⁸ Kolá , M. Nová cesta k lé b -íkaný. Praha: Portál, 2011, str. 78

3.4 Vývojové stupně týkání

První stupeň – Je rozšířený mýtus, že se týkána objeví tam, kde jsou výjimečné podmínky (nekáže, přítomnost agresora). Pravdou je, že se týkána může objevit téměř v každé skupině. Agresory nejsou sadisté, ale obyčejní kluci a děvčata. Často je dítě více či méně odmítáno, je neoblíbené a odmítané, spoluřáci ho pomlouvají, intrikují proti němu, dělají drobné legráčky. Jde jen o mírné, převážně psychické formy násilí.

Druhý stupeň – Začíná se objevovat fyzická agrese. Agresor poznává špecit moci a začíná své chování opakovat. V jedné chvíli se sejde několik výrazně agresivních asociálních jedinců. Upevňuje se pocit soudržnosti skupiny proti ostatní. Pokud ve skupině existují kamarádské vztahy a silní kladní jedinci, nemusí týkána dále pokračovat a agresor může být potlačen.

Třetí stupeň – Utváří se skupina agresorů, jejich výpadem podléhají slabší jedinci. Tento stupeň je považován za klíčový moment pro vytvoření jádra. Často se vytvoří skupinka agresorů, kteří začnou spolupracovat a systematicky týkají vybranou osobu nebo osobu. Pokud v tomto stadiu nedojde k potlačení týkání, pokračuje v pokračování týkána.

čtvrtý stupeň – V činnosti skupiny přijímá normy chování agresorů. Vždy klidní a poslušní spoluřáci se chovají agresivně a účastní se týrání spoluřáka a prožívají tím pocit uspokojení a moci. Málokdo ze spoluřáků se dokáže postavit tlaku v kolektivu.

Pátý stupeň – Normy agresorů jsou přijaty všemi a dojde k plnému nastolení totalitní ideologie týkávanosti, dojde k rozdělení řádků na otrokáře a otroky. Otrokáři vyžívají peníze, osobní věci, tělo, city i osobní schopnosti svých poddaných.

Otroci jsou stále závislejší a ochotnější dělat cokoli. Neúnosnost utrpení není únikem do nemoci, neomluvenou absencí, odchodem ze školy, pokusem o sebevraždu, případně se zhroutí.⁹

⁹ Kolář, Skrytý svět týkávanosti ve školách. Praha: Portál, 1997, str. 37

3.5 Projevy ýikany

Ýikana ve školách se nejčastěji odehrává v přestávkách, v přestávkách, na toaletách nebo na místech bez dozoru pedagoga. Nejčastěji a nejkrutěji se projevy ýikany se odehrávají velmi často na akcích školy s pobytem mimo školu – studentské brigády, školní výlety, různé kurzy. Riziková místa pro vznik ýikany jsou i domovy mládeže, výchovné ústavy.

Různé jsou i projevy ýikany podle pohlaví dětí: u chlapců se nejčastěji objevuje ýikana pohlavní, fyzická agrese, u děvčát je v popředí psychická ýikana, ukrytá za falešné kamarádství.

Projevy ýikany fyzické

- Aktivní pohlavní (agresor i oběť kopou, fackují a jinak fyzicky napadají).
- Aktivní nepohlavní (agresor poškozuje druhé, aby vykonal násilí, agresor ničí věci oběti).
- Pasivní pohlavní (agresor fyzicky brání oběti dosahovat své cíle, např. projít dveřmi).
- Pasivní nepohlavní (agresor odmítne splnit oběti její fyziologické požadavky, např. pustit ji na toaletu).

Projevy ýikany verbální

- Aktivní pohlavní (zesměšňování, urážení rodiny i oběti, ponižování, nadávání, hrubé flirty na úkor oběti).
- Aktivní nepohlavní (agrese vyjadřovaná symboly např. kresby, básničky, rozšiřování pomluv, hanlivé přezdívky).
- Pasivní nepohlavní (spolupráci se oběti nezastanou po obvinění z něčeho, který udělal agresor).

Projevy ýikanování jsou velmi rozmanité, závisí také na věkové skupině agresora a stupni škody, kde k ýikanu dochází. Od navenek neškodného tahání za vlasy až po u malých dětí, přes okrádání, bití, ignoraci, až po sexuální obtěžování a hrubý psychologický nátlak u dospívající mládeže.

Za daných okolností se z ýikany může stát určitá forma trestné činnosti, u závažných případech může mít i rysy organizovaného zločinu.

3.6 Varovné signály ýikany

Každý rodič pozná, že se u jeho dítěte děje něco zvláštního, chová se jinak než obvykle, ale ne každý rodič rozpozná, že se jeho dítě stalo obětí ýikany. Změnu chování dítěte nejčastěji pozorujeme v době dospívání, především na vyšší úrovni ýikoly, je v pubertě.

Příznaky ýikanování

- Nechce jít ráno do školy, vymlouvá se na zdravotní potíže (přestože dříve mu dítěti škola rádo).
- Dítě nemá žádného kamaráda, nikdo za ním domů nechodí, není zváno k jiným spolužákům.
- Dítě fláká o doprovod do školy pod nejrůznější záminkami nebo chodí do školy vždy jinou cestou.
- Často hlásí ztrátu nějaké osobní věci, fláká o peníze na smyšlené aktivity.
- Ze školy často přichází hladové, ve špinavém a znehodnoceném oblečení, někdy dokonce s poraněním.
- Ztrácí zájem o učení, má horší prospěch a o škole nerado mluví.
- Dítě se může projevat agresivněji k sourozencům, rodičům i domácím zvířatům.
- U dítěte se může objevit neomluvená absence ve škole nebo mimoškolním vyučování v kroužcích, které měl dříve rád (záleží na výskytu ýikany).
- U dítěte se výrazně změnil jeho chování: je smutné, plativé, schoulené samo do sebe, nekomunikativní.

Varovné znaky ýikanování ve škole

- Žák je nesoustředěný, nepřipravený na výuku, školní výsledky se stále nevysvětlitelně zhoršují.
- Žák vyhledává důvody pro neúčast ve výuce: nevolnosti, rodinné důvody, zaplétá se do výmluv omlouvání absence, má neomluvenou absenci.
- O přestávkách postává sám, spolužáci o něj nejeví zájem, zdržuje se u kabinetu vyučujících nebo u pedagogického dozoru na chodbách.
- Má-li promluvit předtím je nejistý, mluví velmi tiše.
- Objevují se u něj poškozené pomůcky do vyučování, často mu úplně chybí.
- Často má špinavé nebo poškozené oblečení.
- Nedovede vysvětlit krádeže, oděny, modřiny nebo zranění.

- Při kolektivních sportech bývá vybírán mezi posledními.
- Při sobě smutně, nešťastně, mívá blízko k pláči.

3.7 Následky týkání

Pravidelným jevem je typická porucha sebehodnocení švygumováníů vlastní v le a sebezní ující tendence osobnosti.¹⁰

Týkání často zanechává na oběti vážné následky. Nese s sebou psychickou deprivaci, narušuje osobnostní vývoj oběti, její osobnostní a sociální adaptaci, může vyústit v neurózu nebo různé psychosomatické poruchy.

Psychosomatické potíže souvisí úzce se stresem, nemohoucí dítě reagovat tak, jak je pro něj přirozené. Dítě je pod tlakem psychického výtí, jeho vlastní tělo mu určitým způsobem dává najevo, že něco není v pořádku. Porůzných vyšetřeních jsou vykazované zdravotní poruchy bez zjevných a popsatelných příčin. Každý organismus má jinou hranici vnímání jak bolesti, tak i odolnost vůči psychickému výtí.

Psychické následky

- Poruchy soustředění ve vyučování i v běžném životě, nízká hranice sebevdomí.
- Na základě šíření pomluv a psychického nátlaku má oběť pochybnosti o sobě samém a hledá příčiny svého týkání jen u sebe.
- Dlouhodobý pocit bezvýchodné situace může vést k pokusu o sebevraždu nebo sebeopókození.
- Psychická tíkání ve škole často vede k totálnímu tělesnému i duševnímu vyerpání organismu.
- Objevují se výpadky paměti, poruchy koncentrace, roztrávenost a především poruchy spánku.

Psychosomatické následky

Dlouhodobé přetížení a následné vyerpání adaptačních mechanismů lidského organismu vede u týkanou týraného dítěte k závažným psychosomatickým onemocněním.

¹⁰ Kolář, M. Nová cesta k lepší týkání. Praha: Portál, 2011, str. 156

Stres je stav organismu, který je obecnou odezvou na jakoukoliv výraznou psychickou zátěž. Jde zejména o výraznou aktivaci sympatického nervového systému a nadledvin (katecholaminů), která způsobuje zrychlení krevního oběhu a srdeční frekvence, zvýšení krevního tlaku, prohloubení dýchání, vyplavení energetických zásob (cukry, tuky). Časté, opakované a trvající změny vyvolané stresem mají nepříznivé důsledky.¹¹

- Stálý pocit nespavosti a napětí způsobuje bolesti hlavy, páteře.
- Nechutenství a pocit sevřeného žaludku mohou způsobit chronické onemocnění trávicího traktu.
- Stressové situace mohou mít vliv na vznik kožních onemocnění (akné, atopický ekzém).

¹¹ Vokurka, M. Praktický slovník medicíny Praha: MAXDORF, 1995, str. 356

Prognóza agresor a ob t í

Na osobnosti ob t í z stávají šizvyō v podob sklonu k depresím a pocit m mén cennosti.¹² Problémem m fle být i p e azení ob t í na jinou –kolu, rodi e se domnívají, fle kdyfl bude jejich dít v jiném kolektivu, bude v–e v po ádku. Je pravd podobné, fle se dít ocitne ve t íd , kde je aspo jedno nadpr m rn agresivní dít , které má sklon –ikanovat, šnová kaō do kolektivu odmítne p íjmout a vycítí slabiny štypické ob t iō. Pokud ve t íd chybí pozitivní silný jedinec, m fle nová –ikana op t propuknout.

Asociální agreso i ó iniciáto i jsou také po–kození, i kdyfl ne tak zjevn . Anifl si to uv domují, trpí duchovní a mravní nedostate ností, jejich siln asociální postoje je asto p edur ují k dal–í trestné innosti.¹³

Sv dci kruté –ikany ztrácejí d v ru ve spole nost, které takové chování umofl uje. Zaffívají pocit nemohoucnosti a zku–enost, fle authority mohou násilí promíjet a p ehlífet a neumí slabým pomoci. Tuto svoji zku–enost pasivního postoje mohou uplatnit i ve svém dal–ím osobním flivot a negativn p i výchov svých d t í.

3.8 Prevence ýikany

Ve –kolách je realizována prevence rizikového chování rozdílným zp sobem, záleffí na postoji vedení –koly k –ikan a kvalit práce –kolního metodika rizikového chování. Velmi d leffitá je *primární* prevence, která spo ívá v p edcházení –ikany, výchov harmonické osobnosti, rozvoji sociálních dovedností, kladného sebev domí dít te. Prevencí je i nau it dít um t odbourávat stres, um t pracovat s vlastní agresivitou. Pro prevenci –ikany je nutné pomoci t ídnímu kolektivu budovat pozitivní klima –kolní t ídy, rozvíjet kamarádské, otev ené a bezpe né vztahy. Primární prevence se samoz ejm týká i pedagog a vedení –koly, m li být vzd lávání v oblastech problematiky rizikového chování, p edev–ím v rozpoznávání varovných signál –ikany. Druhým stádiem je prevence *sekundární*, tedy p edcházení vzniku, rozvoji a p etrvávání rizikového chování, v asným zásahem poradenství a lé ení –ikany.

¹² í an, P. Agresivita a –ikana mezi d tmi. Praha: Portál, 1995, str. 24

¹³ Pi os, M., Toman, S. Hovo te s d tmi otev en . Bruntál: Citadela, 2004, str. 67

Terciální prevence je zaměřena na agresory, realizace opatření pro změnu jeho negativního chování. Jedná se o předcházení následků a dalších škod způsobených šikanováním.

Školní metodik prevence ve spolupráci s vedením školy a výchovným poradcem koordinovaně vypracovává Minimální preventivní program školy.

Minimální preventivní program ve školách je vypracováván dle závazného pokynu MŠMT, č. j.: 1454/2000-51, je součástí vzdělávacího programu, obsahuje všechny formy prevence rizikového chování v konkrétní škole.

Uvádím příklad, co je obsahem MPP:

- Úvod, cíle a smysl MPP.
- Mezipředmětové vztahy (zapracování prevence do vyučovacích předmětů).
- Financování preventivních programů v daném školním roce.
- Projekty požadované školou v rámci MPP (adaptace kurzu, sportovní a preventivní kurzy, akce realizované v rámci výuky).
- Školní plán (zpracování v souladu s MPP).
- Vzdělávací programy organizované školou (besedy, přednášky, filmy s rozбором tématu s tématy rizikového chování).
- Spolupráce rodičů a školy v oblasti prevence (konzultace, schůzky, společné výchovné akce, týdenní schůzky).
- Práce s handicapovanými žáky (přidělení pomůcek pro výuku).
- Výchovné akce pro studenty (účast na veřejných prospěšných sbírkách, pomoc dětským domovům, domovům pro seniory).
- Pravidelné mimoškolní akce (sportovní kurzy, exkurze).
- Školní poradenské pracoviště (seznam a vzdělání pracovníků).
- Postupy školy v případě výskytu zneužívání tabákových výrobků, alkoholu, návykových látek a podezření na výskyt šikany.
- Sankční plán při řešení rizikového chování.

3.9 Možnosti a způsoby řešení výkany ve škole, metodika, právní normy

V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, má škola jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky.

Pro řešení rizikového chování ve školách, tedy i výkany, je editelstvím školy pověřen metodik prevence, který by měl mít dle vyhlášky č. 72/2005 Sb. magisterské vysokoškolské vzdělání a odborné vzdělání zaměřené na prevenci s odpovídající hodinovou dotací. Na řešení jednotlivých případů výkany se samozřejmě podílí i vedení školy, které rozhodne, dle závažnosti zjištěné výkany, o povolání odborníka z PPP, OSPOD nebo případně oznámí Policii ČR. Metodik má zpracované postupy řešení výkany. V případě neodborných postupů se může škola dopustit fatálních omylů, které řešení výkany znemožní nebo zbrzdí.

Chyby při řešení výkany

- Postupuje se nahodile, bez promyšlené taktiky a strategie.
- Uitelé vyšetří agresora a obě společně a konfrontují jejich výpovědi, dochází často k obrácení rolí a agresor tvrdí o oběti, že si vše zavinil sám.
- Agresor i jsou v obavě vyšetřování informování, snaží se ovlivnit svádky a mohou si dostatečně připravit své výpovědi.
- Nevhodné dotazy na oběti, nebere se zřetel na trauma, stud a mlčenlivost, situace je zlehčována ve snaze výkanu zakrýt.
- Bezprostřední konfrontace výpovědi agresorů a týraného žáka.
- Po vyšetření výkany pozve uitel rodiče všech agresorů i agresory samé dohromady, rodiče se v zájmu obhajoby spolíčí, útočí na uitele a obviňují ho z pedagogického selhání.
- Po uzavření výkany je žák přeložen do vedlejší třídy, ale nejsou přijata opatření, která výkanu zastaví.

Postup řešení výkany

Odhad, zda jde o výkanu, rozpoznání závažnosti a informace získáváme zejména prostřednictvím rozhovorů s informátory a oběmi. Rozhodneme, zda budeme řešit výkanu sami nebo bude povolán odborník či Policie ČR.

Rozhovor s informátory a oběmi získáme informace o vnějším obrazu šikanování. Rozhovory musí být utajené, aby kolektiv ani agresori netušili vyšetování a především tím komplikacím předcházení.

Nalezení vhodných svědků u informátorů a obětí se snažíme najít ty, kteří budou v rozhodnutí vypovídat. Vybíráme mezi fláky, kteří s obětí sympatizují, kamarádi, odmítají agresii a jsou na agresorech nezávislí. Úkol není ten fláký, ale často se v něm chybuje.

Ochrana obětí o ze zjištěných informací vyplývá, jak hodnoceno je dítě ohroženo a jaká je nutná ochrana do vyšetření celého případu (zvýšený dozor, zorganizovat bezpečné odchody a příchody do vyučování nebo dokonce dočasné ponechání fláka doma).

Rozhovor s agresory pokud je vyšetření prováděno během vyučování, je bezpodmínečně nutné oddělit agresory od obětí i zbytku třídy a zamezit tím domlouvání mezi agresory a svědky. Osvědčilo se k rozhovoru povolání i náhodné spolufláky pro zmatení agresorů a zvýšení bezpečnosti svědků i obětí. Rozhovory s agresory je nejlépe zapsat a nechat podepsat (je nutné na psaní zápisu upozornit). Je výhodné, když agresor neví, že je šikana vyšetřována, je pak překvapený a pokud mu předložíme jednoznačné důkazy a detailní popisy jeho agresí, pomůže často se přiznat. Měli bychom upozornit na možnost polehčujících okolností a případného trestu i zapírání.

Výchovná komise, uložení sankcí rodiče musí být seznámeni se závěrem vyšetření (je nutná dokonalá příprava a předložení jasných důkazů). Stanovení adekvátního výchovného opatření je naprosto nutné, všichni agresori si musí uvědomit své provinění. Je vhodné o vyšetřené šikaně hovořit i v jiných třídách, fláci musí vědět, že každá taková situace je řešena a není šameta pod koberec.

Metodické pokyny

K vyšetřování šikany na školách používá škola:

- Manuál vypracovaný v Minimálním preventivním programu.
- vyšetřování šikany a sankce zpracované ve školním a klasifikačním řádu.
- Metodické pokyny MŠMT.

Nejnovejší, dobře zpracovaný a přehledný je: Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zřízeních. Č. j.: 22294/2013 -1.

Právní normy

Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, má škola ohlašovací povinnost a obrací se na Policii ČR. Trestní oznámení mohou podat i na státní zastupitelství.

Plnou odpovědnost za šikanu, pokud byla spáchána ve škole, nese školské zřízení. Zákonní zástupci mají i možnost požadovat po škole i náhradu škody za zničené věci a újmu na zdraví.

Pachatelé do 15 let - nemohou být trestně postizeni. Za zvláště závažné případy jim může být nařízeno stanovení dohledu nebo mohou být umístěni do ústavu. V ostatních případech jsou trestáni dle školního řádu. V případech, kdy se nabízí a určitým způsobem bylo prokázáno, mohou být trestáni rodiče za ohrožování mravní výchovy.

V právní praxi je pojem šikana používán jako synonymum pro šumyslné jednání, které je namířené proti jinému subjektu a které útočí na jeho lidskou důstojnost¹⁴. Pachatelé se musí dopustit jednání, které splňuje znaky konkrétního trestného činu. Poté je trestán dle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

- Omezování osobní svobody (zavírání, privatizování), § 171 TZ, zbavení osobní svobody § 170 TZ, útisku § 177 TZ, ublížení na zdraví § 146 TZ.
- Loupež § 173, krádež § 205 TZ, poškození cizí věci § 228 TZ.
- Nebezpečné pronásledování § 354 TZ, nebezpečné vyhrožování § 353 TZ, mučení a jiné nelidské zacházení § 149 TZ, vydírání § 175 TZ.
- Sexuální formy šikanování mohou být klasifikovány: znásilnění § 185 TZ, pohlavní zneužití § 187 TZ, kuplířství § 189 TZ.

¹⁴ Kolář, M. Nová cesta k řešení šikan. Praha: Portál, 2011, str. 286

Pedagogický pracovník, který bude v d t o –ikanování a nevykoná fládné opat ení, m fle být trestán pro neoznámení nebo nep ekafení trestného inu § 367 TZ, za nadrflování § 366 TZ i schvalování trestného inu § 365 TZ¹⁵.

¹⁵ Metodický pokyn M¹MT, . j. 22294/2013 -1, str. 3

4 Kyber-íkana Ě fenomén doby

Kyber-íkana je specifický druh psychické -íkany a její pr b h i následky mohou být stejn d sivé a nebezpe né jako -íkana. Zanechává po sob následky emocionálního rázu. Agreso i mohou prost ednictvím sociálních sítí, mobilních telefon m nit svou identitu, nevidí, co zp sobují za psychickou bolest. Vzhledem k tomu, fle agresor ne iní své výpady v i ob ti štvá í v tvá ō, minimalizuje sv j pocit viny a nep ipou-tí si možné následky svého jednání. Kyber-íkana nabízí agresor m nejenom jiné nástroje na ublifování, ale i specifika virtuální reality, která m ní charakter procesu -íkanování.

Internetový sv t dává kyber-íkan ne ekané rozm ry. Na rozdíl od -íkany je odli-ná i délka p sobení na ob , proniká i do bezpe í domova s možností p sobit b hem kteréhokoliv dne i noci, to je zásadní rozdíl od -kolní -íkany, kdy byla ob t-ána jen ve -kole.

4.1 Definice kyber-íkany

Kyber-íkana je opakované násilné chování prost ednictvím moderních komunika ních technologií, p edev-ím internetu a mobilu. Nej ast j-í je zasílání uráflivých a zastra-ujících textových zpráv a email , vytvá ení webových stránek, na kterých je ob uráflena a poniflována.¹⁶

V t-ina ob tí kyber-íkany se nikdy nedozví, kdo byl jejím autorem. Zp soby, které kyber-íkana umofl uje agresor m tyranizovat své ob ti, dovolují agresorovi praktikovat takové ataky, které by si v p ímém -íkanování nikdy nedovolil. Agresor se cítí bezpe ný a silný p ed prozrazením, ve svých aktivitách projevy svého násilí m fle stup ovat a rozvíjet šz tepla domovaō.

¹⁶Roges, W. Kyber-íkana. Praha: Portál, 2011

Rozdíl mezi útokem a kyberútokem

Útok je konkrétní útok, útok se nemůže, agrese může být prováděna fyzickou, útok se omezuje pouze na útok, okolí může podle varovných signálů zjistit, že je útokem ohrožen.

Kyberútok je anonymní a může mít několik identit, útok může být veřejný pro mnoho dalších útoků.

4.2 Prostředky a formy kyberútoků

- Zaslání výhrůžných a útokových textových zpráv, zahlcování obětí množstvím textových zpráv, výhrůžné telefonáty nebo emaily, prozvánění.
- Vytváření webových stránek se zneuzpůsobujícím obsahem.
- Fotografie nebo video nahrávky se zneuzpůsobujícím, urážlivým a zneuzpůsobujícím obsahem.
- Zneužívání chatů, sociálních sítí a internetových stránek.
- Falešná identita, používání falešných blogů nebo profilů na sociálních sítích.
- Ukradená identita, kdy útok zjistí heslo oběti a pronikne do jejího virtuálního profilu.

Na sociálních sítích probíhá kyberútok zejména formou zveřejnění fotografií a videí z veřejných a soukromých akcí, kde je oběť zachycena v situacích, které rozhodně nepatří na internet. Někdy se jedná jen o nevinný flert, ale oběť to chápe zcela jinak a její námitky, když hledá pachatele, může často agresora ježto podnítit k dalšími akcemi, které předtím ani neplánoval. Studenti si často neuvědomí, že postupují svým chováním nejen soukromí, ale nachází se na hranici zákona.

Oběti útoků se stále stávají i pedagogové, bývají fascinováni a natáčení jak ve vyučování, tak na soukromých akcích, nejčastěji v situacích, kdy se zlobí a jsou v konfliktu se studenty. Studenti svým chováním pedagogy často provokují, v důsledku toho má stanovený určitý kodex chování a jeho porušení může vést i k okamžité ztrátě zaměstnání.

4.3 Čybení kyberčikany

Čybení kyberčikany ve člcích je zahrnuto v Minimálním preventivním programu člky a člčným řádu člky, kde jsou uvedeny i sankce za čikanu i kyberčikanu.

Kyberčikana není sama o sobě p estupek ani trestný čin, ale její projevy mohou splňovat skutkovou podstatu trestného činu.

- Nebezpečné pronásledování, stalking § 354 TZ, oběť je dlouhodobě pronásledovaná v-emi dostupnými prostředky, má obavu o zdraví a život svůj nebo svých blízkých.
- Účast na sebevraždě, § 144 TZ, vyvolat u oběti rozhodnutí k sebevraždě.
- Porušení tajemství dopravovaných zpráv §182 TZ, vniknutí do odesílaného emailu.
- Zveřejnění fotografií a videí z mobilního telefonu, porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí, § 183 TZ.
- Pomluva, § 184 TZ, vytvoření webových stránek zesměšňujících oběť.¹⁷

¹⁷ Metodický pokyn MŠMT, č. j. 22294/2013 -1, str. 3

5 Praktická část

V praktické části své práce se budu v novat dotazníkovému pr zkumu pov domí pedagog SPT^{Ma} OA v Bruntále o říkan , p ípadech říkany na řkole a jejího e-ení. V úvodu praktické části je nutné p edstavit řkolu, kde vyu uji:

Historie ýkoly

St ední pr myslová řkola byla zalořena v roce 1962 z d vodu vzd lávání st edních odborných kádr ve strojírenství, textilním pr myslu a automobilové doprav . Nápl studia a studijní obory se asem m nily dle pořadavk pr myslu a dopravy v regionu.

Sou asnost ýkoly

V sou asné dob je řkola významným řkolským za ízením v Moravskoslezském kraji. V posledních letech se řkole poda ilo získat formou projekt Evropské unie finan ní prost edky ve vý-í tém ředesát milion korun na obnovu a vybavení řkoly. V projektu Internetová řkola I. a II. pedagogové vytvo ili 38 e-learningových materiál , multimediální objekty a spustili e-learningový portál na platform Moodle. Za zmínku stojí i vybavení strojírenské dílny obráb cími centry, CNC stroji, vybavení automobilových dílen nejmodern j-í diagnostikou, automobily se simulací závad a vytvo ení odborných u eben na výuku informa ních technologií.

Vedení řkoly samoz ejm klade velký d raz nejen na vybavení řkoly po technické stránce, ale i na pedagogickou odbornou innost. Studium odborných technických p edm t není pro studenty nejsnadn j-í a velké procento student muselo řkolu opustit, proto vedení řkoly jifl p ed p ti lety stanovilo podmínku pro p íjetí na řkolu:

- řiák nesmí mít z řládného p edm tu na ZTMznámku dostate nou.
- řiák nesmí mít na ZTMdruhý nebo t etí stupe z chování.

Pedagogové se shodují, ře v posledních letech, kdy platí tato podmínka v p íjímacím ízení, je men-í procento student , kte í pro neúsp ch ve studiu řkolu opou-tí. V chování student je také znát zm na k lep-ímu, ve řkole se vyskytuje mén káže ských problém a p estupk .

Nechci ve své práci tvrdit, ře nemáme řládné problémy s chováním student a říkanou. Ale po et káže sky e-ených p ípad je statisticky niř-í neřl v minulých letech, v t-inou

se ke studiu hlásí asi studenti, kteří mají o zvolený obor zájem a snad z toho vyplývá i lepší chování studentů.

Školní rok 2013/2014 byl pro školu mezníkem. V rámci optimalizace škol v Moravskoslezském kraji došlo ke sloučení naší Střední průmyslové školy Bruntál a Obchodní akademie Bruntál. V rámci optimalizace škol došlo i k optimalizaci využívaných oborů pro školní rok 2014/2015. Od 1. srpence jsme nadále SPŠ a OA Bruntál (rozlišení škol pro veřejnost do zájmu školního roku 2014/2015: odloučené pracoviště Kavalcova 1 a odloučené pracoviště Fífkovo náměstí). V letošním školním roce budeme ještě využívat v obou budovách školy a bude docházet k postupnému stěhování do budovy naší školy. Sloučení škol sebou nese velké problémy, které musí vedení školy vyřešit: ekonomické sloučení a předávání agendy, rozdělení kompetencí, stanovení podmínek komisí, sjednocení dokumentace školy a v neposlední řadě i nepopulární vyřešení nadpočetnosti pedagogů.

5.1 Charakteristika SPŠ a OA Bruntál, pracoviště Kavalcova 1

K areálu pracoviště patří: základní budova, dvě tělocvičny, budova odborných dílen, jídelna, domov mládeže a sportovní areál.

Celkem 289 studentů studuje v oborech:

- Dopravní prostředky o ŠVP Silniční doprava
- Strojírenství o ŠVP CAD / CAM technologie
- Ekonomika a podnikání o ŠVP Ekonomika a právo, Ekonomika a management
- Informační technologie o ŠVP Informační systémy, Počítačová technika

V uvedených studijních oborech vyučuje 35 pedagogů:

- Technické odborné podmínky vyučuje 19 pedagogů (2 ženy, 17 mužů).
- Všeobecné podmínky vyučuje 16 pedagogů (12 žen, 4 muži).

Ve své práci budu hodnotit pouze dotazníky výzkumu u pedagogických pracovníků pracoviště Kavalcova 1, a to zejména kolika dříve:

- Studenti obou bývalých škol se neznají, nedocházelo mezi nimi ke kontaktům.

- Obě školy mají svá výchovná poradenská pracoviště, ať ve školním roce 2014/2015 bude stanoven jeden metodik prevence rizikového chování a jeden výchovný poradce.
- Pedagogové obou škol se pracovní neznají a dosud spolu nespolupracovali.
- Pokud by byl výzkum prováděn na obou školách, byly by výsledky závadnější.

6 Dotazník

Pedagog m byl emailovou po-tou odeslán dotazník, kolegové byli pořádání o vepsání stru ných odpov dí a odeslání zp t. Tvorbu a azení otázek jsem konzultoval se -kolním metodikem prevence.

Otázky dotazníku

1. Domníváte se, že ve t ídách, ve kterých u íte, se n kde vyskytuje -íkana?

ANO

NE

NEVÍM

P ílefitost pro komentá :

2. Charakterizujte ve ty ech bodech co je -íkana.

3. Vyjmenujte varovné signály -íkany.

4. Popi-te, jak jste postupoval/a, když jste ve své praxi na -íkanu narazil/a.

5. Vzpomínáte na konkrétní p ípady -íkany za posledních p t let?

Krátce popi-te:

N kolikrát jsem své kolegy řádal o vypln ní a odeslání dotazník , p esto mé prosb vyhov lo pouze 28 koleg . V t-ina koleg , kte í neodpov d li, byli u ítelé technických p edm t , vmlouvali se na nedostatek asu nebo na fakt, že neví, co by odpovídali.

7 Zpracování dotazník

Vyhodnocování dotazník bylo velmi náročné, každý z dotazovaných pojal otázku svým způsobem a odpovědi nemohly být hodnoceny bodováním nebo sestavováním do grafů a tabulek. Rozhodl jsem se vyhodnotit dotazníky porovnáváním odpovědí. Na radu metodika prevence jsem rozšířil porovnávání i o rozdílnost odpovědí u učitelů muflů a fen, u učitelů technických a všeobecných předmětů.

Odpověď na každou otázku z dotazníku jsem se rozhodl hodnotit v bodech:

- Počet a uvedení stejných nebo velmi podobných odpovědí
- Počet a uvedení odpovědí nesprávných nebo záporných
- Rozdílnost nebo shoda odpovědí u učitelů technických a všeobecných předmětů
- Rozdílnost nebo shoda odpovědí muflů a fen

Otázka . 1

Domníváte se, že ve třídách, ve kterých učíte, se někde vyskytuje šikana?

- Devět pedagogů odpovědělo, že se domnívá, že určitý druh šikany se pravděpodobně ve třídách objevuje (výsměch spolužákům, nářálky, přezdívký, slabí a introvertní děti jsou slovně napadáni silnějšími, objevuje se šubertální agresivita, zejména v nížejších ročnících), zbývající pedagogové uvádí, že šikanu nepozorují, ve třídách při vyučování není patrná. Třináct pedagogů uvedlo, že se šikana ve třídách při vyučování nevyskytuje a projevy i chování studentů nepřesahují rámec šikáního zlobení a vyrušování.
- Část pedagogů odpovědělo, že neví nebo šikanu neumí rozpoznat.
- Zejména učitelé humanitních předmětů odpověděli, že náznaky šikanování v hodinách registrují především u 1. ročníků, pedagogové technici ve většině případů shodně napsali, že šikany sledovat dříve ve třídách.
- feny jsou k projevům studentů ve vyučování vnímavější, v odpovědích často uvádí, že náznaky šikany vidí a reagují na ně. Ve výuce často neefektivně reagují na projevy nevhodného chování.

Otázka . 2

Charakterizujte ve čtyřech bodech co je ýikana.

- a) Dvacet čtyř pedagogů v odpovědích uvedlo nejčastěji:
- Fyzické týrání a ubližování, ale nerozepisují konkrétní projevy
 - Převaha silnějšího nad slabším
 - Zesměšlování a ponížení
 - Kyberšikana, zneuctívání internetu
 - Vyuctívání šikanovaného ohledně vypracovávání školních úkolů
 - Dlouhodobé a systematické obtěžování
 - Nabádání ostatních studentů ve třídě proti určitému jedinci
 - Omezování osobní svobody
- b) Přesně pedagog uvedlo, že neví, jak šikanku rozeznat. Domnívají se, že nevhodné chování studentů je jen kádlení a šlegráčky.
- c) Na tuto otázku byly odpovědi technických a všeobecných učitelů téměř shodné, nemohl jsem rozhodnout, kdo odpovídal lépe a přesněji.
- d) Odpovědi byly obsáhlejší a výstižnější. Čiastky vyučují zejména humanitní předměty a problematiku šikany mají často i ve vzdělávacím plánu vyučovaného předmětu (český jazyk, základy společenských věd, biologie a ekologie).

Otázka . 3

Vyjmenujte varovné signály ýikany

- a) Dvacet čtyř pedagogů vyjmenovali minimálně tři varovné signály, nejvíce uváděné:
- Student má často zničené pomůcky do vyučování, poškozené sešity, často i oblečení,
 - student je ve třídě kolektivu odmítán, ignorován, je v ústraní kolektivu,
 - vyhýbání se školní docházce, pozdní příchody do vyučování, vymlouvá se na fládu nebo potíže s bolestí hlavy,
 - zhoršení prospěchu, nechce se při vyučování projevovat, jít při zkoušení k tabuli,
 - neúčast na školních akcích.

- b) Ty i pedagogové z ejm neporozum li otázce, odpov d li na otázku . 2 a otázku . 3 stejn formulovanými odpov mi. Nerozli-ili charakteristiku -ikany a varovné signály -ikany. U t chto projev chování nemusí jít zpravidla o p íznaky -ikany.
- c) Pedagogové technických p edm t - mezi nimi byli i pedagogové z bodu b) - ve v t-in odpovídali nep esn : smutný student, neochota spolupracovat s u itelem, kritika p ed dosp lými, nechce jít k tabuli, vnučování druhým sv j fivotní styl. U pedagog v-eobecných p edm t byly odpov di jednozna né a uvád né varovné signály -ikany byly výstifn j-í.
- d) Odpov di flen a mufl byly tém ve shod , jako jsem porovnával odpov di v bodu c). fieny byly v odpov dích výstifn j-í a p esn j-í, flenami uvád né varovné signály vycházely z teorie -ikany. Muflí byli nep esn j-í a jimi uvád né varovné signály se k -ikanování nemusely vztahovat.

Otázka . 4

Popište, jak jste postupoval/a, když jste ve své praxi na ýkanu narazil/a.

- a) Dvanáct pedagog odpov d lo, fle na -ikanu ve t ídách, kde vyu ují nebo vyu ovali, narazili a byli nuceni ji e-it. Tito pedagogové se snařili zpo átku p i náznacích -ikany sami student m domluvit a uklidnit jejich jednání, ale vřdy p ípad nahlásili t ídnímu u iteli a metodikovi prevence. Metodik -et ením rozhodl, zda se jedná o -ikanu a ur il její stádium. Následný postup metodik zvolil po porad s vedením -koly: e-ení ve -kole, p izvání odborníka z Pedagogicko-psychologické poradny nebo oznámení p ípadu Policii R. Vřdy byly p ípady d sledn pro-et eny a viníci byli káze sky potrestáni.
- b) Deset pedagog uvedlo, fle se ve své praxi s -ikanou dosud nesetkalo, ale p i odhalených náznacích by informovalo vedení -koly nebo metodika prevence. Třet pedagog uvedlo, fle neví, jestli by -ikanu v bec rozpoznali, p i zji-t ní by asi informovali vedení -koly.
- c) Z celého dotazníkového -et ení jsem práv v této otázce zaznamenal nejv t-í rozdíly v odpov dích u itel technických a v-eobecných p edm t .

U žitelé všeobecných podmínek :

- Zaznamenali náznaky útoků nebo varovné signály útoků.
- Způsobem se snažili situaci usmířit nebo sami zasáhnout, vysvětlili přítomnému kolektivu závažnost takového chování, snažili se podsunout agresorům myšlenku, jak by se cítili v dané situaci sami.
- Upozornili na zjištěnou situaci ve třídě metodikou prevence, vedení kolektivů a přítomného učitele.

U žitelé technických podmínek :

- Ve většině případů do skupiny, která odpovídala, se s útokem ještě nesetkali, nezaznamenali ji a možná by ji ani nerozpoznali.
 - Někteří by ohlásili vedení kolektivů.
- d) Všeobecné podmínky ve většině využití flény, proto při porovnávání jejich odpovědí s odpověďmi muflů, patřily jejich odpovědi ke správným a obvyklým. Možná by v určitých případech pocitově nedovedly vyhodnotit útok a jednorázové šferty studentů, ale kvůli citlivě reagují na nezájem ve využití.

7.1 Kazuistiky útoků

Před vyhodnocením odpovědí na otázku 5, která se týká výskytu útoků na kole za posledních pět let, uvedu ve stručnosti konkrétní případy útoků, dle záznamů dlouholetého školního metodika prevence Mgr. Miroslavy Stáové. V minulém roce jsme případ útoků nezaznamenali, tudíž neexistují.

Maturanti

Využití si ve využitích hodinách v rámci skupinky asi ten student má při vyvolání spolužáka nemístné poznámky a posměšky. V TV využití několikrát existovaly nevhodné poznámky a posměšky agrese těchto studentů vůči spolužákovi, tehdy za jiných útoků. Tento student byl ubytován na DM kolektivě, agresor také. Co se dělo na DM jsme se jen doslýchali od studentů, kterým se chování jejich spolubydlících nezamlouvalo. Metodik a přítomný učitel zahájili setkání útoků, následující den se ve škole existoval případ, kdy asi pět maturantů ubytovaných na DM fyzicky mírně napadli tři spolubydlící a lidé se jenom šdali jim pár facek. Vyšetřením vyšlo najevo, že maturanti si s agresory vyřídili jejich chování šroubov.

Agresivní útoky byli potrestáni dle trestního zákoníku a sníženým stupněm z chování.

Oběť se v kolektivu spolufak stala šikany členem. Na potrestání maturant, za fyzické napadení, kteří se rozhodli bezprávně, metodik prevence a třídní učitel jak šapomněli.

D v ata

T i d v ata druhého ro níku ekonomického oboru asi t i m síce psychicky –ikanovaly spoluflá ku. Hlavní aktérkou bylo d v e vysoké h motné postavy, její dv kamarádky zcela podléhaly jejím nápad m a rozkaz m. Ob ti agresorky ni ily –kolní pom cky, popisovaly se–ity hanlivou p ezdívkou, kterou i s karikaturou vyv –ovaly na nást nkách –koly. Agresorky posílaly pomlouva né emaily o ob ti jiným spolufák m a flák m –koly.

P i zji-t ní a e-ení –ikany ve spolupráci s odborníkem z PPP Bruntál, bylo hlavní agresorce ud leno podmíne né vylou ení ze –koly a jejím dv ma špomocnicímõ d tka editele s následným snížením stupn v hodnocení chování.

Ob p estoupila studovat na jinou –kolu.

Frajer

Chlapec z velmi dob e situované rodiny (matka u itelka, otec úsp –ný podnikatel), vřdy zna kov oble ený, disponující nejmodern j-í technikou a na studenta vysokými finan ními prost edky. Ve t íd platil za šfrajeraõ, který m fle v-e a nikdo mu v ni em neodporoval. V i u itel m se stav l do pozice, fle on m fle v-echo. Psychicky i fyzicky –ikanoval spolufáka asi ty i m síce (s p estávkou letních prázdnin). Spolufáci m li strach zakro it a –ikanu oznámit. V-e bylo odhaleno p i hodin TV, kdy u itelka (zárove i metodi ka prevence), zjistila zran ní na zádech studenta ó ob ti. Donutila ho k o-et ení v kabinetu, kde zjistila, fle má krvavou popáleninu s puchý i. Student se jí sv il, fle ho –ikazuje spolufák a tuto popáleninu mu zp sobil rozflhaveným zapalova em v hodin výpo etní techniky.

Agresor byl po pro-et ení kauzy vylou en ze studia, rodi e se snaffili situaci zleh ovat, ale stanovisko editele –koly bylo nekompromisní. Zaráflející bylo, fle si vyu ující výpo etní techniky incidentu ani nev-íml.

Ob a celý t ídní kolektiv po odchodu agresora byl afl do maturity naprosto bezproblémový.

Kyberýikana

Student t etího ro níku natá el a fotil na mobilní telefon u itelku eského jazyka ve vyu ovacích hodinách. Mladá u itelka m la velmi vyvinuté poprsí a nosila nevhodné výst ihy do vyu ování, student její fotky vyv sil na sociální síti a t ídní nást nce. Jeho totofnost se del-í dobu nedala identifikovat. Pozd ji se p iznal.

Student se omluvil, byla mu ud lena d tka editel -koly.

U itelka omluvu p ijala, nicmén fládné záv ry si z p ípadu v í svému oblékání nevyvodila.

Mazánek

editeli -koly telefonovala matka, fle její syn ó student druhého ro níku, je ve t íd -íkanován. Studenti se mu posmívají, pomlouvají ho, v ur itých situacích jej ignorují a vy le ují z kolektivu. Matka uvedla, fle problémy s -íkanou m l jifl na základní -kole, víceletém gymnáziu (z kterého p e-el na na-i -kolu) a nyní má problémy op t. fiádala d sledné pro-et ení. K e-ení byl p izván i odborník z PPP.

Tet ením v kolektivu vy-lo najevo, fle sám student nenechá spolufláky v klidu, d lá jim naschvály se -kolními pom ckami, po íta i a slovn provokuje. Dva studenti v kolektivu na jeho útoky reagovali trochu agresivn ji nefl ostatní spolufláci.

Dva studenti byli potrestáni d tkou t ídního u itele.

K projednání p ípadu byla p izvána i matka, která -íkanování svého syna nahlásila. Bylo jí vysv tleno, jak k situacím ve t íd docházelo a eho se také dopou-t l její syn. Studentovi bylo vysv tleno, jak by se m l chovat ke spoluflák m, a pokud nezm ní své chování, m fle o ekávat i v dal-ím studiu adekvátní reakci spoluflák nebo v budoucnu p ípadných spolupracovník .

Otázka . 5

Vzpomínáte na konkrétní p ípady ýikany za posledních p t let?

- a) Na n který z uvedených p ípad si vzpomn lo dvanáct u itel , bu byli t ídními u iteli aktér -íkany, nebo se vy-et ování týkalo i jejich vyu ovacích hodin. Jen málokterý si vzpomn l na podrobnosti a byl schopen se k p ípadu více rozepsat.

Deset z uváděného po tu si vzpomnělo na trochu kuriózní případ, kdy žákyně e-mailovali maturanti.

- b) Při využití učiva na kole krátce, tři roky a méně, ti měli možnost zaznamenat pouze případ šMazánek, ale asi ve třídě nebyli. Jedenáct pedagogů si nevzpomnělo, že se na kolik případů žákyně na kole e-mailed. Vzpomněli si spíše na projednávání jednorázových kázeňských prohektů studentů, které se v akcích žáků netýkali.
- c) Rozdílnost odpovědí uitelů technických a všeobecných předmětů byla v této otázce zcela nepatrná. Uitelé si vzpomněli vždy jen útrfkovitě, téměř žádný nepopsal celý případ nebo si dokázal vybavit souvislosti na kolik případů, kdy si dovedli vybavit spíše podobu a osobu agresora, kdo byl trestní v dané třídě, ale konkrétní osobu oběti si vybavil málokdo.
- d) Přesně patřily právě k té skupině, která si vybavila osobu agresora a příslušnost do určitého třídního kolektivu. Muži si pamatovali spíše případy, které se odehly na pedagogických poradách a nebyly žákyněmi.

8 Celkové vyhodnocení dotazník

Jak jsem již uvedl za začátku sedmé kapitoly, vyhodnocování dotazník bylo velmi obtížné. Byl jsem zklamán, že někteří kolegové si nenašli chvíli a namísto dotazník nereagovali a nevyplnili jej. Dotazníky jsem zpracovával bez jakéhokoli zkracování.

Každý člověk, který se rozhodl v novat pedagogické činnosti a vzdělávání mládeže, má rozdílné vzdělání a jiný přístup ke studiu. Uitel, který měl cílem studovat pedagogický obor a chtěl pracovat s dětmi, měl během studia několik předmětů, které se zabývají pedagogikou, psychologií, vztahem k třídě a studentem, zejména konflikty a celkovou výchovou dětí a mládeže. Každý jedinec má jiné hodnoty vnímání dobra a zla, rozdílně reaguje na emocionální podněty okolí a má rozdílný způsob vyjadřování a reakce na chování druhých. Zejména ženy uitelky ve svých vyučovacích hodinách na nevhodné chování a vyrušování studentů reagují okamžitě. Citlivěji vnímají posměšky, urážky a zesměšňování.

Uitelé technických předmětů mají zejména inženýrské vzdělání a dočkali se učitelské kvalifikaci, v nování se specifické části svého vystudovaného oboru nebo se opravdu chtěli v novat vzdělávání. Každý technik musí do dvou let začít studovat Pedagogické minimum, aby byl pro práci pedagoga profesně způsobilý. Nemohou a ani nemohou zvýšit nebo ponížovat pedagogické schopnosti těchto dvou skupin pedagogů. V odpovědích mého dotazníku jsem získal několik poznatků:

Účinná

- Varovné signály –znaky, příznaky vznikající –znaky rozpoznají dvě třetiny dotázaných pedagogů. S –žánou, spíše psychického rázu se občas pedagogové ve vyučování setkávají a na patologické chování studentů reagují.
- V třídě pedagogové při náznacích –žán, které by rozpoznala, zasáhla alespoň tím, že by informovala vedení školy, třídního uitele a školního metodika prevence.
- Uitelé si spíše vzpomínají na individuální a zastávají případy kázeňských přestupků, které do kategorie –žán nespádají.
- V třídě pedagogové –žán radikálně řešila a požadovala by velmi přísné potrestání agresorů.

Uitelé technických a všeobecných předmětů

- Odpovědi uitelů všeobecných předmětů byly obecnější a přesnější, bylo znát větší orientaci v problematice šikany a jejího řešení. Mnozí sami ve svých vyučovacích předmětech agresivitu, násilí a šikanu zmíní a se studenty o tomto patologickém chování hovoří.
- Uitelé technici odpovídali spíše jednoslovně nebo velmi stručně, polovina by nerozpoznala šikanu od šlegráček a studentského pochození. V případě potvrdili svou reakci na nevhodné chování studentů při vyučování tím, že je okliknou, ale šnemají čas vychovávat, mají spoustu látky na vysvětlování.

Muži a ženy

- V odpovědích mužů a žen byl celkem markantní rozdíl v rozsáhlosti, muži byli celkově velmi struční, ženy naopak své odpovědi rozepsaly ze široka. Zejména ve vypsání varovných signálů šikany a v řešení šikany ve třídách. Téměř všechny popsaly správný postup při zjištění šikany a uvedly své různé reakce při nevhodném chování studentů při vyučování.
- Ve vzpomínání na řešení případů si muži vzpomněli na charakter šikany a kázeňské postihy agresora, ženy si spíše vzpomněly na osobu agresora, jak vypadal a charakterové vlastnosti.

Při celkovém hodnocení jsem si všiml také velmi podobných odpovědí vyučujících podle toho, jak spolu sedí v učebních kabinetech, které jsou rozděleny podle vyučovacích předmětů. V některých případech bych mohl brát jejich odpovědi jako spolupráci. Také ti vyučující, kteří mi odpovědi odeslali, byli skoro vždy z jednoho kabinetu.

Pokud mohu vyvozovat závěry a celkově hodnotit povědomí uitelů na školách o šikaně tak:

- Vzhledem k tomu, že se na školách ve škole šikana objevuje jen sporadicky, nemohou říct, že je situace ve školách uitelů nedostačující, většina učitelů ví, jaký obrovský problém šikana je a v čem by vyústit.
- Uitelé by měli být opatrně prokoleni na téma šikana a její rozpoznávání. Nemusí se jednat o finančně nákladné dlouhodobé školení, stačilo by na pedagogických poradách v novat více času komunikaci o problematice šikany, jejich chování

v hodinách ó jmenovat konkrétní projevy nevhodného chování a nekázně. Metodik prevence by mohl znovu objasnit, jaké varovné signály se mohou vyskytovat a jak na ně reagovat.

- Uitelé technických předmětů by měli ve svých vyučovacích předmětech více reagovat na případné náznaky patologického chování a studentské nekázně, včetně se nedávajícího inknutím nebo hodnotit zhoršením klasifikace.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se vnoval problematice šikanování, která se objevuje v různých podobách ve všech sférách lidského života. Každý člověk se během svého života s šikanou setká, a já jsem jen nestranným pozorovatelem, neúčastníkem oběti nebo jsem sám agresorem.

Zejména ve školství se často problematika šikanování objevuje, u dětí a mládeže může nerozpoznaná nebo nevyřešená šikana zanechat fatální následky. Každá škola a každý pedagog se k problému šikanování staví svým způsobem. Na některých školách pro šikanování dobrého jména tvrdí, že šikana se jejich školou netýká, ale opak je pravdou a může být prevence sebelepší, vřelá a na každé škole se najde jedinec, který na kterou z podob šikanování provede.

Svou práci jsem rozdělil na dvě části: teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem obecně vysvětlil: agresivitu, násilí, šikanování, kyberšikanování, mechanismy jejich vzniku, stupně, formy a následky šikanování. Charakterizoval jsem osoby agresora, oběti, nezúčastněného pozorovatele a učitele. Na závěr teoretické části jsem uvedl možnosti prevence šikanování ve škole, možnosti kázeňského a právního potrestání agresora.

Pro praktickou část jsem jako základ vytvořil dotazník pro pedagogy škol, kde jsem se pomocí otázek snažil zjistit jejich názory v domácnosti o problematice šikanování, jejich názory a praktické dovednosti při řešení šikanování. V poslední otázce jsem pedagogové uvést, zda si vzpomenu na kauzy šikanování ve škole za posledních pět let.

Dotazníky jsem vyhodnocoval dle předem stanovených kritérií, posuzoval jsem, správnost i nesprávnost odpovědí, rozsah odpovědí, zda odpovídal učitel technického předmětu nebo všeobecného předmětu, i odpovídala žena nebo muž. Vyhodnocování dotazníků bylo obtížné pro velkou rozmanitost v odpovědích. Z vyhodnocení vyplynuly skutečnosti pro řešení:

- Pedagogové škol ve většině vědí, jak šikanování mezi studenty rozeznat, jak by měli reagovat na varovné příznaky šikanování ve vyučovací hodině a následné postupy následného řešení ve škole.

- Pedagogové technických p edm t by se p i vyu ování m li v novat nejen probírané odborné látce, ale reagovat v p ípad nutnosti na nekáze nebo varovné signály mofné íkany.

Vedení íkoly seznámím se záv ry dotazníkového et ení, a ve spolupráci s metodikem prevence navrhne mofnost pro íkolení pedagog dle Metodického pokynu Ministerstva íkolství, mládeže a t lovýchovy k e ení íkanování ve íkolách a íkolských z ízeních . j.: 22294/2013 -1.

Prvo adým zájmem íkoly není jen odborná vzd lávat studenty a p ípravovat mladé lidi pro vstup do pracovního procesu plného tvrdé konkurence, ale i výchova a upev ování osobnostních kvalit mládeže. Mladý ílov k, který sám zafíl íkanu, m íle do šsv taõ odcházet s špochroumanýmõsebev domím a strachem í ned v rou v okolí, musíme tedy ve íkolách p ístupovat k výchov a vzd lávání tak, aby takových jedinc bylo co nejmén .

Literatura

1. ERMÁK, I. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žár nad Sázavou: Fakta, 1999, str. 9,13 ISBN 80-902614-1-8
2. SPURNÝ, J. *Psychologie násilí*. Praha: Eurounion.1996, str. 7, ISBN 80-85858-40-4
3. Í AN, P. *Agresivita a zikana mezi d tmi*. Praha: Portál, 1995, str. 24, ISBN 80-7178-049-9
4. KOLÁ , M. *Nová cesta k lé b zikany*. Praha: Portál, 2011, str. 78, ISBN 978-80-7367-871-5
5. KOLÁ , *Skrytý sv t zikanování ve zkolách*. Praha: Portál, 1997, str. 37, ISBN 80-7178-123-1
6. VOKURKA, M. *Praktický slovník medicíny*. Praha: MAXDORF,1995, str. 356, ISBN 978-80-7345-123-3
7. PI OS, M., Toman, S. *Hovo te s d tmi otev en* . Bruntál: Citadela, 2004, str. 67
8. METODICKÝ pokyn M¥MT, . j. 22294/2013 -1, str. 3
9. ROGES, W. *Kyberzikana*. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-984-2
10. Í AN, P. *Agresivita a zikana mezi d tmi*. Praha: Portál, 1995, str. 31, ISBN 80-7178-049-9
11. Í AN, P. *Agresivita a zikana mezi d tmi*. Praha: Portál, 1995, str. 41, ISBN 80-7178-049-9
12. Í AN, P. *Agresivita a zikana mezi d tmi*. Praha: Portál, 1995, str. 39, ISBN 80-7178-049-9
13. KOLÁ , M. *Nová cesta k lé b zikany*. Praha: Portál, 2011, str. 156, ISBN 978-80-7367-871-5
14. KOLÁ , M. *Nová cesta k lé b zikany*. Praha: Portál, 2011, str. 286, ISBN 978-80-7367-871-5

Internetové zdroje

15. <http://www.nicm.cz>, cit. 25. 8. 2013